

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-76-17>
 УДК 336:338.24

Тютюник І.В.

доктор економічних наук, доцент,
 Сумський державний університет

Гуменна Ю.Г.

кандидат економічних наук, доцент,
 Сумський державний університет

Стаценко В.О.

студент,
 Сумський державний університет

Tiutiunyk Inna, Humenna Yulia, Stacenko Victoria

Sumy State University

ПОДАТКОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇНИ ЯК ВАЖІЛЬ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ¹

TAX COMPETITIVENESS OF THE COUNTRY AS A LEVER OF DETINIZATION OF THE ECONOMY

В умовах значної диверсифікації видів економічної діяльності та широкого спектру операцій, що реалізуються в країні, значно ускладнюються процеси прийняття виважених управлінських рішень економічними суб'єктами. Обґрунтування доцільності реалізації тієї чи іншої операції має базуватися на об'єктивних показниках, що крім характеристики самої операції повинні враховувати і рівень сприятливості економічного середовища в країні у цілому. Одним із показників, що дає змогу прийняти обґрунтовані управлінські рішення, є податкова конкурентоспроможність країни, поняття якої сьогодні є малодослідженим та неуніфікованим. У статті проведено аналіз економічного змісту податкової конкурентоспроможності країни як драйвера детинізації економіки. За результатами аналізу зроблено висновок про відсутність уніфікованого розуміння сутності та ролі податкової конкурентоспроможності в економічному розвитку країни. На основі систематизації наукових підходів до розуміння сутності податкової конкуренції виділено та систематизовано класифікаційні ознаки податкової конкурентоспроможності країни, проведено аналіз зв'язку податкової конкурентоспроможності з рівнем тинізації економіки. До основних показників податкової конкурентоспроможності країни, що негативно позначаються на рівні тинізації України, віднесено недосконалість податкової системи, її неспроможність конкурувати з податковими системи економічно розвинених країн, високий рівень податкової навантаження, високу трудомісткість процесів нарахування та сплати податків. За результатами дослідження зроблено висновок про те, що підвищення рівня податкової конкурентоспроможності країни є необхідною передумовою зниження рівня тинізації за рахунок підвищення привабливості податкової системи як для міжнародних, так і для вітчизняних економічних суб'єктів.

Ключові слова: податкова конкурентоспроможність, тинізація економіки, податкове навантаження, економічний розвиток, ВВП, ухилення від оподаткування.

В условиях значительной диверсификации видов экономической деятельности и широкого спектра реализуемых в стране операций значительно усложняются процессы принятия взвешенных управленческих решений экономическими субъектами. Обоснование целесообразности реализации той или иной операции должно базироваться на объективных показателях, которые кроме характеристики самой операции должны учитывать и благоприятность экономической среды в стране в целом. Одним из показателей, позволяющим принять обоснованные управленческие решения, является налоговая конкурентоспособность страны, понятие которой сегодня является малоисследованным и неунифицированным. В статье проведен анализ экономического содержания налоговой конкурентоспособности страны как драйвера детенизации экономики. По результатам анализа сделан вывод об отсутствии унифицированного понимания сущности и роли налоговой конкурентоспособности в экономическом развитии страны. На основе систематизации научных подходов к пониманию сущности налоговой конкуренции выделены и систематизированы классификационные признаки налоговой конкурентоспособности страны, проведен анализ связи налоговой конкурентоспособности с уровнем тенизации экономики. К основным показателям налоговой конкурентоспособности страны, отрицательно сказывающимся на уровне тенизации Украины, отнесены несовершенство налоговой системы, ее неспособность конкурировать с налоговыми системами экономически развитых стран, высокий уровень налоговой нагрузки, высокая трудоемкость процессов начисления и уплаты налогов. По результатам исследования сделан вывод о том, что повышение уровня налоговой конкурентоспособности страны является необходимым условием снижения уровня тенизации за счет повышения привлекательности налоговой системы как для международных, так и для отечественных экономических субъектов.

Ключевые слова: налоговая конкурентоспособность, тенизация экономики, налоговая нагрузка, экономическое развитие, ВВП, уклонение от налогообложения.

¹ Виконано в рамках науково-дослідної теми «Формування інструментарію детинізації економіки України на основі каузально-го моделювання траєкторій взаємодії фінансових посередників» (№ 0120U10047).

With the significant diversification of economic activities and a wide range of operations carried out in the country, the processes of making management decisions by economic entities are significantly complicated. Justification of the feasibility of a transaction should be based on objective indicators, which in addition to the characteristics of the operation should take into account the level of favorable economic environment in the country as a whole. One of the indicators that allows to make informed management decisions is the tax competitiveness of the country, the concept of which is currently poorly understood and non-uniform. The article analyzes the economic content of the tax competitiveness of the country as a driver of de-shadowing of the economy. According to the results of the analysis, it was concluded that there is no unified understanding of the nature and role of tax competitiveness in the economic development of the country. Based on the systematization of scientific approaches to understanding the essence of tax competition, the classification features of the country's tax competitiveness are identified and systematized, the analysis of the connection between tax competitiveness and the level of shadowing of the economy is carried out. The authors propose to classify the tax competitiveness of the country by the following signs: depending on the level of state power, the duration of storage, the criterion of efficiency, the scale. The main indicators of tax competitiveness of the country, which negatively affect the level of shadowing of Ukraine include the imperfection of the tax system, its inability to compete with the tax systems of economically developed countries, high tax burden, high complexity of tax accrual and payment processes. The analysis of sub-indices of formation of tax competitiveness of Ukraine allowed us to make a conclusion about its low level in comparison with other countries of the world. According to the results of the study, it is concluded that increasing the level of tax competitiveness of the country is a necessary prerequisite for reducing the level of shadowing by increasing the attractiveness of the tax system for both international and domestic economic entities.

Key words: tax competitiveness, shadowing of the economy, tax burden, economic development, GDP, tax evasion.

Постановка проблеми. Особливостями економічного розвитку значної кількості країн із середнім та низьким рівнями розвитку є значний дефіцит бюджетних коштів, постійний відтік капіталу, високий рівень трудової міграції тощо. Передумовою виникнення цих процесів слугує низька ефективність окремих складників державної політики, реформування яких не забезпечує формування стійких конкурентних переваг економіки відносно економік інших країн світу і призводить до відтоку висококваліфікованих працівників, переміщення баз оподаткування на території країн із більш сприятливими умовами оподаткування, низької інвестиційної привабливості країни з погляду започаткування і ведення бізнесу, інвестування коштів.

Постійно зростаюча потреба України у фінансових ресурсах актуалізує потребу в пошуку додаткових та моніторингу діючих джерел наповнення державного бюджету, залучення фінансових ресурсів за рахунок підвищення інвестиційної привабливості країни, реєстрації та здійснення підприємницької діяльності в Україні нерезидентами тощо. Одним із показників, що характеризує ступінь привабливості країни для міжнародних інвесторів та бізнес-партнерів, сприятливість її бізнес-середовища, є рівень податкової конкурентоспроможності. Розуміння урядами більшості країн світу важливості цього показника під час реалізації міжнародної економічної та інвестиційної політики зумовлює потребу в активізації урядом своїх зусиль, спрямованих на формування конкурентних переваг країни в процесі реалізації нею своєї податкової політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дефініція «податкова конкурентоспроможність країни» характеризується неузгодженістю підходів до її розуміння, низьким ступенем дослідження та значною різноманітністю трактувань її змісту. С. Тібу [10] у своїх дослідженнях розглядає поняття податкової конкурентоспроможності органів місцевого самоврядування, під яким розуміє процес зниження органами місцевого самоврядування рівня податкового навантаження на своїх територіях. На думку автора, це поняття слід

отождествити з податковою автономією органів місцевого самоврядування. Саме достатній рівень податкової автономії дає змогу органам місцевого самоврядування конкурувати за право реєстрації бізнесу на своїй території шляхом маніпулювання розмірами ставок податків та зборів, запровадження пільгових режимів оподаткування, звільнення від оподаткування окремих податкових баз.

Д. Бредфорд і В. Оутс [2] наголошували на тому, що поряд з економічними вигодами ці прояви податкової конкуренції мають низку негативних наслідків для економіки. На думку авторів, однією з головних загроз реалізації органами державної влади даних заходів у рамках підвищення податкової конкурентоспроможності є зниження здатності держави до забезпечення населення достатнім рівнем суспільних благ.

А.О. Бойко Я.В. Самусевич [1], І.В. Тютюник, Ю.Г. Гуменна [7; 14] розглядали податкову конкуренцію як передумову економічного зростання та детінізації економіки. Податково конкурентоздатні юрисдикції отримують значно більші економічні вигоди за рахунок більш сприятливих умов для реєстрації бізнесу та отримання прибутку на їхній території порівняно з конкурентами. У кінцевому підсумку це призводить до суттєвого зростання рівня податкового навантаження на території інших юрисдикцій та ще більшого обсягу ухилення економічними суб'єктами від сплати податків.

Таким чином, відсутність єдиного розуміння сутності та ролі податкової конкурентоспроможності в економічному розвитку країни актуалізує потребу більш детального дослідження змісту даного поняття та його зв'язку з тіньовою економікою.

Мета статті полягає у дослідженні організаційно-економічних засад підвищення податкової конкурентоспроможності країни як передумови детінізації економіки.

Виклад основного матеріалу. Податкова конкурентоспроможність є комплексним поняттям, що відображає ефективність окремих складників державної політики, а отже, знаходиться під впливом низки екзогенних та ендогенних чинників.

Аналіз наукових підходів до розуміння сутності податкової конкурентоспроможності дав змогу виділити найбільш поширені та загальні класифікаційні ознаки податкової конкурентоспроможності, систематизацію яких здійснено на рис. 1.

Однією з передумов високого рівня тінізації економіки країни є недосконалість її податкової системи. Урядами окремих країн постійно реалізуються заходи, спрямовані на вдосконалення системи оподаткування та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів та реалій економічного розвитку даних країн, нехтуючи при цьому врахуванням зв'язку податкової системи з прагненням економічних суб'єктів до ухилення від сплати податків.

Узагальнення існуючого наукового доробку вітчизняної та іноземної науки в галузі детінізації дає змогу зробити висновок про те, що рівень тінізації економіки країни залежить від низки чинників, серед яких – сприятливість податкового середовища в країні та ступінь її привабливості для міжнародних партнерів та бізнес-агентів.

Усі драйвери, що визначають рівень тінізації економіки, можна розділити на ті, які безпосередньо відображають якість податкової політики країни, та ті, що здійснюють опосередкований вплив на суб'єктів підприємницької діяльності з погляду їх схильності до ведення бізнесу в тіні.

Одним із найбільш узагальнюючих індикаторів сприятливості бізнес-середовища в країні, що синтезує у собі результати реалізації окремих складників державної політики (фінансова, податкова, інвестиційна, якість інституційного середовища тощо) та дає змогу провести порівняння рівня сприятливості умов для виведення економічних суб'єктів з тіні, є індекс легкості ведення бізнесу. Однією з переваг його використання є те, що він поєднує у собі показники, що відображають різні аспекти ведення бізнесу.

Так, індекс інтегрує у собі 10 індикаторів, що характеризують складність процедур з:

– започаткування бізнесу (кількість і тривалість процедур, загальний обсяг витрат та мінімальний обсяг капіталу, необхідні для започаткування бізнесу);

– отримання дозволу на будівництво (кількість і тривалість процедур, загальний обсяг витрат, пов'язаних із будівництвом);

– електроспоживання;

– реєстрації майна (кількість і тривалість процедур, загальний обсяг витрат на реєстрацію комерційної нерухомості);

– отримання кредитних коштів (обсяг інформації, необхідної для позичальника);

– захисту прав інвесторів (відкритість фінансових показників, відповідальність керівництва, легкість захисту прав інвесторів у судовому порядку);

– нарахування та сплати податків (кількість податкових податків, час на підготовку та ведення податкової звітності, загальний рівень податкового навантаження);

– міжнародної торгівлі (кількість документів, вартість та тривалість документального оформлення процедур експорту та імпорту);

– забезпечення контрактів (складність, тривалість та вартість процедур із примусового стягнення боргу на користь стягувача);

– ліквідації підприємства (відсоток відшкодувань, тривалість і обсяг додаткових витрат на закриття неплатоспроможного підприємства).

Наведені на рис. 2 результати аналізу позиціонування України за міжнародним рейтингом легкості ведення бізнесу засвідчують поступове поліпшення її позицій на міжнародній арені. Однією з причин даної ситуації є реалізація урядом України починаючи з 2014 р. низки заходів, спрямованих на оптимізацію податкового навантаження в країні та вдосконалення нормативної бази, що регулює ці процеси.

Так, головною особливістю податкової системи України 2014 р. було прийняття Податкового кодексу [13], яким забезпечувалося скорочення кількості податкових платежів, скасування існуючих або введення окремих платежів, зміна процедур їх нарахування та сплати. Поступова реалізація цих заходів призвела до суттєвого поліпшення позицій України у рейтингу Doing Business. Так, наприклад, якщо за результатами 2012 р. Україна посідала лише 152-гу позицію у світі,

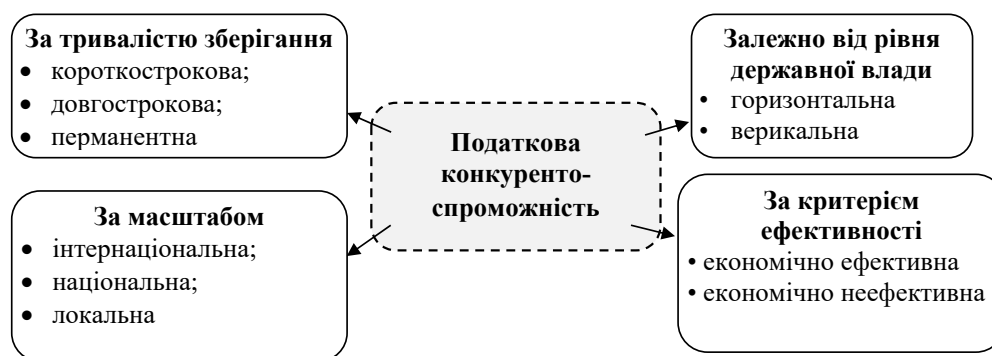
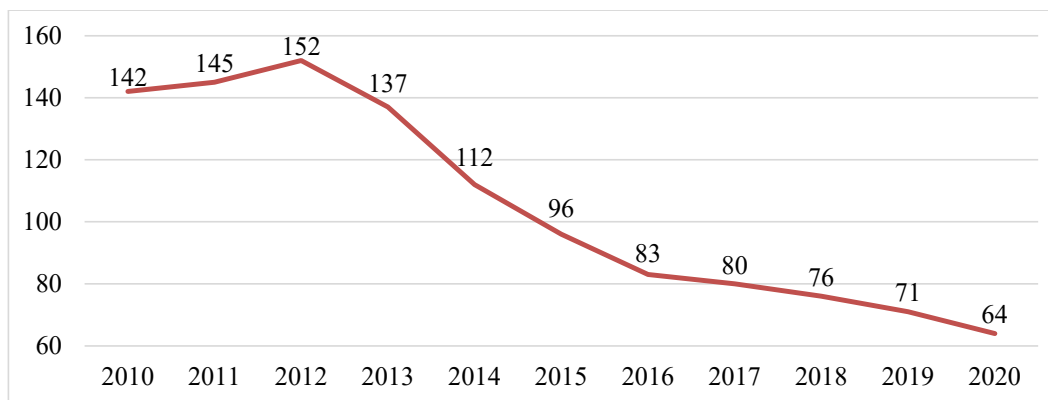

Рис. 1. Види податкової конкурентоспроможності за окремими класифікаційними ознаками

Джерело: узагальнено авторами

Рис. 2. Позиціювання України за індексом легкості ведення бізнесу

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

то вже в 2020 р. вона посідала 64-е місце зі 190 можливих [3; 8].

Однак, незважаючи на певні позитивні зрушення в напрямі реалізації податкової політики в країні, за оцінками більшості вітчизняних та міжнародних експертів, податкова система України все ще залишається малоефективною та неспроможною конкурувати з податковими системами економічно розвинених країн.

Результати порівняльного аналізу ефективності податкової системи України порівняно з іншими країнами в розрізі окремих складників індексу легкості ведення бізнесу засвідчують наявність суттєвих недоліків у реалізації окремих складників державної політики (табл. 1).

Сьогодні в Україні кількість податкових платежів є однією з найменших у світі. Водночас це не формує сприятливих умов для здійснення підприємницької діяльності та детінізації економіки. Незважаючи на незначну кількість податків за окремими показниками, Україна займає одне з найгірших місць у світі за рівнем тіньової економіки.

Так, наприклад, тривалість процедур із підготовки податкової звітності та сплати податків в Україні є однією з найбільших у світі і становить 328 годин на рік порівняно зі 163 годинами в Хорватії.

Як правило, однією з передумов оптимізації податкового законодавства і скорочення кількості податкових платежів є прагнення уряду до зменшення трудомісткості процедур нарахування та сплати податків, ведення податкової звітності, зменшення навантаження на економічних суб'єктів. Водночас реалізація цих заходів в Україні не сприяла отриманню бажаних результатів, а отже, і підвищенню рівня податкової конкурентоспроможності України та зниження рівня її тінізації. Вартість оформлення документації та проходження процедур митного контролю в Україні є однією з найбільших у світі (196/162 та 75/100 дол. США відповідно), що також негативно позначається на сприйнятті міжнародними партнерами України як країни зі сприятливим кліматом для ведення бізнесу.

Одним із показників, що здійснює безпосередній вплив на рівень тінізації, є рівень податкового навантаження в країні. Використання цього показника дає змогу надати кількісну й якісну характеристику ефективності податкової системи країни. Порівняльний аналіз рівня податкового навантаження в Україні та окремих країнах світу дає змогу зробити висновок про надмірний податковий тиск на економічних суб'єктів. Так, якщо у більшості країн світу загальний рівень по-

Таблиця 1

Позиціювання України в розрізі окремих складників індексу легкості ведення бізнесу в 2020 р.

Показник	Азербайджан	Латвія	Польща	Хорватія	Україна
Кількість податкових платежів	9	7	7	12	5
Час на підготовку податкової звітності та сплату податків, годин/рік	159	169	334	206	328
Рівень податкового навантаження	40,7	38,1	40,8	20,5	45,2
Час на прикордонний та митний експортний/ імпортерний контроль, годин/рік	17/14	24/0	0/0	0/0	6/32
Час на оформлення документів під час експорту/ імпорту, годин/рік	33/34	2/1	1/1	1/1	66/48
Вартість оформлення документів під час експорту/ імпорту, доларів США	250/200	35/0	0/0	0/0	192/162
Вартість проходження контролю під час експорту/ імпорту, доларів США	214/300	150/0	0/0	0/0	75/100

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

даткового навантаження не перевищує 37–40%, то в Україні його значення становить 45,2%.

Водночас порівняльний аналіз податкового навантаження в розрізі окремих податків засвідчив середній його рівень за основними видами податкових платежів. Так, наприклад, базова ставка податку на прибуток підприємств в Україні становить 18% і є нижчою, ніж у більшості аналізованих нами країн (табл. 2). Аналогічна ситуація спостерігається і за ПДВ та ПДФО.

Таблиця 2

Рівень податкового навантаження в розрізі окремих країн світу

№	Країна	Податок на прибуток	ПДВ	ПДФО
1.	Іспанія	25	21	9,8/22,5
2.	Італія	27,9	22	23/47
3.	Канада	26,5	5	19/44,5
4.	Латвія	0	21	20/31,4
5.	Литва	15	21	31,2/42,77
6.	Німеччина	29,65	19	14/45
7.	Польща	19	23	18/32
8.	Польща	19	23	18/32
9.	Португалія	21	23	14,5/48
10.	Румунія	16	19	10
11.	Словаччина	21	20	19/25
12.	Словенія	19	22	16/50
13.	Угорщина	9	27	15
14.	Україна	18	20	18
15.	Франція	31	20	14/45
16.	Чеська Республіка	19	21	20,1/45,7
17.	Японія	29,74	10	15,11/55,95

Джерело: побудовано авторами на основі [11; 12]

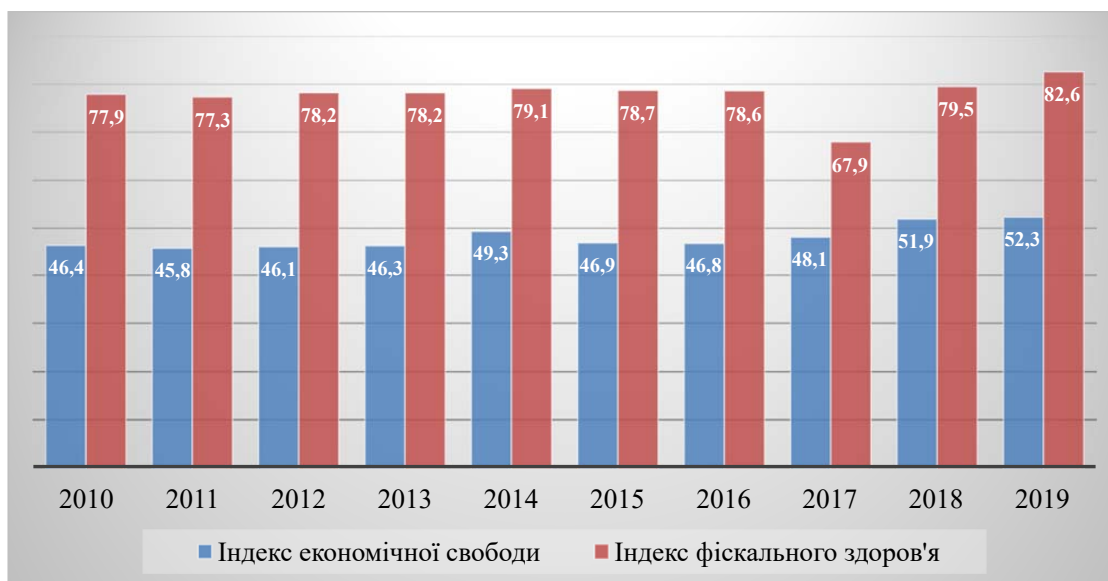
Однак, незважаючи на середній рівень податкового навантаження на економічних суб'єктів, саме низька ефективність процедур нарахування та сплати податків негативно позначається на сприйнятті інвесторами та бізнесом України як країни для започаткування та ведення бізнесу. Вітчизняні економічні суб'єкти досить часто вдаються до застосування нелегальних схем приховування своїх доходів або виведення їх у країни з більш привабливими умовами оподаткування.

Окрім індикаторів, що безпосередньо відображають ефективність та якість податкової системи в країні в процесі оцінювання рівня її податкової конкурентоспроможності, велике значення має врахування індексів, що опосередковано або частково характеризують її податкову систему.

Одним із таких показників є індекс економічної свободи як інтегральний показник, що узагальнює у собі 12 індикаторів розділених на чотири субіндекси, зокрема: верховенство закону, обмежена державна влада, ефективність (державного) регулювання, відкритість ринку. Податковий складник входить до другого субіндексу і враховує загальний рівень податкового тягаря (податкової свободи) в країні.

За результатами узагальнення значень за всіма індикаторами всі країни поділяються на п'ять категорій: 80–100 – країни з «вільною» економікою; 70,0–79,9 – країни з «переважно вільною» економікою; 60,0–69,9 – країни з «помірно вільною» економікою; 50,0–59,9 – країни з «переважно невільною» економікою; 0–49,9 – країни з «репресивною економікою» [6].

За даними американського дослідницького центру The Heritage Foundation, Україна за результатами 2020 р. зайняла 127-е місце серед 180 країн, що облі-

Рис. 3. Значення індексів економічної та податкової свободи в Україні

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Рейтинг України в міжнародних індексах

Рік	Глобальний індекс привабливості іноземних прямих інвестицій	Індекс глобальної конкурентоспроможності	Індекс людського розвитку
2015	58	79	84
2016	59	85	83
2017	59	83	84
2018	59	83	74
2019	58	85	74

Джерело: узагальнено авторами за даними [4; 5; 9]

ковуються даним рейтингом і відноситься до країн із «репресованою економікою».

Ретроспективний аналіз позиціонування України за індексом економічної свободи за останні 10 років, результати якого наведено на рис. 3, засвідчив незначне поліпшення Україною своїх позицій на міжнародній арені. Так, за період 2019–2010 рр. Україні вдалося поліпшити свої позиції на 5,9 пункти.

Поряд із кількісним оцінюванням окремих складників податкової конкурентоспроможності країни великого значення набуває врахування якісного її складника, одним з яких є стабільність податкового законодавства. Із погляду інвесторів та економічних суб'єктів більш привабливими є країни зі стабільним податковим законодавством, умовами оподаткування, ставками податку, відсутністю протиріч між окремими нормативними актами тощо. Ці чинники є одними з найбільш вирішальних під час прийняття ними рішень щодо здійснення діяльності на території конкретної резиденції. На жаль, в Україні податкове законодавство характеризується значною мінливістю, невідповідністю окремих норм сучасним реаліям, значним протиріччям нормативних актів між собою тощо.

Не менш важливими показниками, що здійснюють опосередкований вплив на рівень податкової конкурентоспроможності, є міжнародні індекси, які характери-

зують економічне середовище в країні й ураховуються міжнародним бізнес-середовищем під час прийняття рішень. Однак вищезазначені нами недоліки в імплементації державної податкової політики в країні негативно позначаються не лише на обсягах податкових надходжень до бюджету, а й на позиціонуванні країни в міжнародних рейтингах, позиції за окремими з яких наведено в табл. 3.

За більшістю аналізованих міжнародних рейтингів Україні не вдалося суттєво поліпшити свої позиції за останні п'ять років. Лише за індексом людського розвитку Україна поліпшила свої позиції і за результатами 2019 р. зайняла 74-е місце порівняно із 84-м у 2015 р. За індексом глобальної конкурентоспроможності Україна зміцнила свої позиції на шість пунктів.

Висновки. Проаналізовані нами тенденції формування та реалізації податкової політики в Україні засвідчили наявність суттєвих недоліків та їхній деструктивний вплив на рівень тінізації економіки. Ураховуючи те, що податкова конкурентоспроможність країни є індикатором її здатності до формування ефективної податкової політики та політики детінізації економіки, що відповідають пріоритетам розвитку держави та інтересам економічних суб'єктів, оцінювання її рівня відіграє важливу роль із погляду оцінювання здатності країни конкурувати за фінансові ресурси не лише всередині країни, а й за її межами.

Список літератури:

1. Boiko, A., Samusevych, I. The role of tax competition between the countries of the world and the features of determining the main tax competitors of Ukraine among the European countries. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2017. Vol. 1(1). P. 72–79.
2. Bradford, D., Oates, W. The Analysis of Revenue Sharing in a New Approach to Collective Fiscal Decisions. *Quarterly Journal of Economics*. 1971. Vol. 85(3). P. 416–439.
3. Doing Business – 2020: Economy Rankings. World Bank Group. URL: <http://www.doingbusiness.org/>.
4. Global Foreign Direct Investments Country Attractiveness Index. URL: <http://www.fdiattractiveness.com/ranking-history/>.
5. Human Development Reports. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>.
6. Index Economic Freedom. URL: <https://www.heritage.org/index/>.
7. Mazurenko O., Tiutiunyk I. The International Tax Competitiveness: Bibliometric Analysis. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2021. № 5(1). P. 126–138. URL: [https://doi.org/10.21272/fmir.5\(1\).126-138.2021](https://doi.org/10.21272/fmir.5(1).126-138.2021).
8. PricewaterhouseCoopers. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/thematic-reports/paying-taxes-2019>.
9. The Global Competitiveness Report. URL: <https://www.heritage.org/index/>.
10. Tiebout, C. A Pure Theory of Local Expenditures. *Journal of Political Economy*. 1956. Vol. 64. P. 416.
11. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 05.10.2021).
12. Офіційний сайт Державної служби статистики в Україні. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.10.2021).

13. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 25.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 05.10.2021).

14. Тютюнник І.В., Гуменна Ю.Г. Тінізація фінансових потоків економічних суб'єктів: вартісний аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 33. С. 208–212.

References:

1. Boiko, A., Samusevych, I. (2017). The role of tax competition between the countries of the world and the features of determining the main tax competitors of Ukraine among the European countries. *Financial Markets, Institutions and Risks*, vol. 1(1), pp. 72–79.

2. Bradford, D., Oates, W. (1971). The Analysis of Revenue Sharing in a New Approach to Collective Fiscal Decisions. *Quarterly Journal of Economics*, vol. 85(3), pp. 416–439.

3. Doing Business – 2020: Economy Rankings. World Bank Group. Available at: <http://www.doingbusiness.org>.

4. Global Foreign Direct Investments Country Attractiveness Index. Available at: <http://www.fdiattractiveness.com/ranking-history>.

5. Human Development Reports. Available at: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>.

6. Index Economic Freedom. Available at: <https://www.heritage.org/index>.

7. Mazurenko O., Tiutiunyk I. (2021). The International Tax Competitiveness: Bibliometric Analysis. *Financial Markets, Institutions and Risks*, vol. 5(1), pp. 126–138. DOI: [https://doi.org/10.21272/fmir.5\(1\).126-138.2021](https://doi.org/10.21272/fmir.5(1).126-138.2021).

8. PricewaterhouseCoopers. Available at: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/thematic-reports/paying-taxes-2019>.

9. The Global Competitiveness Report. Available at: <https://www.heritage.org/index>.

10. Tiebout, C.A. (1956). Pure Theory of Local Expenditures. *Journal of Political Economy*, vol. 64, pp. 416.

11. Ofitsiyni sait Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukraini (2021) [Official site of the State Treasury Service of Ukraine] (2021). Available at: <https://www.treasury.gov.ua> (accessed 05 October 2021).

12. Ofitsiyni sait Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukraini [Official site of the State Statistics Service in Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 05 October 2021).

13. Podatkoviy kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. №2755-VI Data onovlennia: 25.05.2020 [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of December 2, 2010 № 2755-VI] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 05 October 2021).

14. Tiutiunyk, I.V., Humenna, Yu.G. (2018). Tinizatsiia finansovykh potokiv ekonomichnykh subiektiv: vartisnyi aspekt. [Shading of financial flows of economic entities: cost aspect]. *Black Sea Economic Studies*, issue 33, pp. 208–212.